

breede terrassen een zeer sober karakter gegeven, geheel in overeenstemming met het doel, waarvoor ze aangelegd werden.

Immers zoo lang de maatschappelijke verhoudingen nog niet de gedachte van groote gemeenschappelijke monumenten voor de thans anoniem ten grave dalenden tot een schoone werkelijkheid ziet worden, is het toch troostrijk te weten, dat, zonder merkbare uitwendige teekenen, de fluweelen gazons van het Stettiner Kerkhof met een gezamenlijk groen tapijt der hoop al de minder-bedeelden toedekt, die geen graf door aankoop of huur in voortdurend of tijdelijk eigendom kunnen krijgen. Meen niet, dat het getal derzulken gering is. Dr. W. Hausenstein deelt mede, dat slechts 25% der nagelaten betrekkingen in de Duitsche steden in staat is den afgestorvene te eeren in een zerk of kruis, zoodat 75% onbekend in het graf dalen. En waar het als een feit beschouwd mag worden, dat bij geen enkel volk zoo dikwijls stilletjes naar den doodenakker wordt gewandeld, als in Duitschland, en nergens de kerkhoven zoo schoone getuigen zijn van een liefde, die geen hoop heeft op een belooning, van een trouw, welke door den loop der tijden niet verandert, dan juist bij het duitsche volk, zoo mag men veilig aannemen, dat deze cijfers voor Nederland zeker ook den uitersten norm aangeven.

Het gevoel, dat het beeld van dit gedeelte der Stettiner begraafplaats in mij gewekt heeft, draag ik mede als een kalme stemming. Wanneer we erkennen, dat een landschap is als een zielstoestand, dan moet ook de psy-

chologische schoonheid er van op ons een indruk maken. Hoe openbaart deze zich aan ons? In den eersten indruk is steeds een geheel, een eenheid te vinden, in den tweeden lost deze zich op in een veelvuldigheid, of beter gezegd, wij zelf lossen ze op en formeeren uit het groote geheel schoone deelen, waarvan de schoonheid bijna altijd tot ons spreekt door de lijn, die dan niet moet worden opgevat als een verbinding van twee punten, maar veeleer als de samenvoeging van een gebaar en een houding. Het is juist dit karakter, dat haar een krachtige uitdrukking geeft, dat ons boeit en ontroert.

Wel blijft deze werking meestal onopgemerkt, omdat zij van vluchtigen aard is, en wij ons niet den tijd gunnen om haar te ontleden, maar wanneer we haar bestudeeren, dan zal het ons niet moeilijk vallen ze te ontbinden in eenige typische, gemak-

kelijk te begrijpen verschijnselen. Wanneer we inwendig rustig en stil zijn en we trachten de schoonheid van de wereld te verstaan, dan zal het ons ook duidelijk worden hoe tusschen begin en eindindruk een wonderrijk leven ligt, een scheppen van ons zelf, dat de indrukken voor ons dieper en rijker doet zijn.

Evenals een treurend ontmoedigd, neerslachtig man, in zijn vorevergebogen houding, zijn kromme knieën en de zwaar langs het lichaam neerhangende armen in de vallende lijn de droefheid zijner ziel uitdrukt, zoo vindt men deze terug in de buigende takken van den treurwilg, die wijzend naar de aarde van waar ge gekomen zijt, schijnen

DE RUSTIEKE BRUG IN DE URNENAFDEELING VAN HET STETTINER FRIEDHOF.